

Nincs tagadnivalóm. Első mondanandó tárgya nyomdafestékben többszörösen megempergetett téma. Elmuzsikálásomra azért kíváncsok, mert a betűk nagy temetőjéből eleven erővel kiált rám, tölem is követeli létét. Úgy fúvom hát, ahogy tölem telik.

Nem tekintem tudatlannak, aki a Kárász utcán abban a hiszemben sétál, hogy az a Tisza egyik híres hala után viseli nevét.

Hanem az már tudóbbja a városnak, aki rámutat a Kárász házra, hogy abból eredezik az utca neve.

S aki tudja, hogy a Fogadalmi templom előtt álló Szentháromság szobor is Kárász-élméket idéz, az már mélyen kotorász a történelem tarisznyájában.

Kárász Miklós, a város egykori pennája készítette azt, s állíttatta lakása elé a szóbeli emlékezet szerinti mély büntudatában, hogy amíg él, soha el ne felejtse, hirtelen haragjában miképp okozta ártatlan disznópásztor halálát.

Ennek pedig selyemsuttos mese-fonala így szalad.

A hódoltság zürzavarában elkallódott birtoklevelek híján mindenkinek elveszett a földtulajdona. A város is.

Ha a fazékszőri sárvargák tyúkja kiment az udvarból kapirgálni, birtokháborítás címen a német lovagrenddel gyűlt meg a bajuk.

Nem volt a városnak határa. A nélkül a sok állattartó, szántóvető nem boldogult. Szorította gondjaival a magisztrátust. Az meg kilincselte a helytartónál, a nádornál, a bécsi udvarban, hogy legelőterülethez, búza-földhöz jusson.

De nem volt szerencséje. Szegedet nem szerették. Sok bűneinek listája ott volt a hatalmasok asztalán. Mátyás palotás várost csináltatott anyja szülőhelyén, míg más városok fizették annak árát. A fekete seregeinek kóborlása is a város bűnlajstromán szerepelt. Dózsa is e falak között nőtt föl!

Még a földjeit akarja?

Mentek pedig a komissziózó szegeci csapatok kilincselni. Sohasem üres kézzel, de úgy jöttek vissza.

Mígnem a város akkori pennája, főjegyzője, Kárász Miklós nyújtotta a kezét, hogy ő ismeri Grassalkovics földbirtokossági szöveget, eljár nála.

Szeged ugyan egy borozdányi területet nem kapott vissza Kárász révén, de ő megvett 15 000 aranyért annyi földet a város alatt, hogy valahol Zenta határában húzódott a vége.

A templomi énekesnek Szegedre került Kárász fiúból gondos, jó gazda korosodott.

Birtokait hetente többször megjárta, bricskázta, kordélyozta. Ismerte is minden fáját, bercelét, nyáját, juhát, kondáját. Az utolsóig számontartotta őket. Nagy öröme vagyona gyarapodásában.

Egyik év kora tavaszán azt veszi észre, az adorzányi csürhéjében nem látja három hasas kocáját. Kérdi a pásztort, mi annak az oka.

Annak sok oka szokott lenni. Elvásározzák, leölik, megszikk, vadak marcangolják szét. Elkóborol, ellopják a pásztort tudta nélkül, akarata ellen, vagy annak engedelmével.

Az adorzányi pásztorok pásztorkodó kanász nem himelt-hámolt a kocák felől, hanem nagy nyugalommal mondta:

— Elmöntenek a dágványba fialni. Úgy szokták. Ilyenkor beveszik magukat a nagy láposba, hogy a többi falánk ne háborgassa az anyaságban vajúdót, s a fiait se falják föl. Mert a ridegen tartott disznójószág sokszor mögtösz.

Nyugtatta-e Kárász gazdát a válasz, vagy sem, nem mondta, de harmadnap újfönt arra kerítette útját. A kocák sehol. Szúrósan nézett a kanászra. A következő alkalommal már fenyegetőzött.

— Ha legközelebb jövök, s a kocák hiányoznak, én akasztófára juttatok!

Verte-e a veríték a nevenincs kanászt, biz azzal nem törődött a gazda. A szép gonddal összerakott vagyonának szétbálását nem tűrhette, mivel becsülni tudta a vant, mert kegyetlenül megtanulta a nincset.

Legközelebbi útja során is oda, azt mondta:

— Holnap föl húzatlak!

A kanásznak nem volt szava hozzá.

A fialni elbújt disznó elcsicsókázik, csigázik a sömlyékekben hete-két. Ha ő rekkentette volna el őket, hát holnapig elvölgyelhetne, irháját mentve valami rossz halászladikon lecsuroghatna Temerinig, vagy úgy átvághatna akár csürhéstől a Bánáti oldalon Karlovácig, hogy a lába nyomát föl nem szedné a szimat.

Nem futott. Tán a magosságban bizakodott, tán a maga igazában, hogy bármelyik pörccenben előjehetnek a kocák. Évente kétszer is így cselekszenek. Miért szaladjon el?

Nem várta, eljött a Kárász mondta holnap, s vele hat pusztázó, megy egy csuklyás. Szekéren hoztak egy nagy ácsolmányt, leásták. S míg ezzel bibelődtek, Kárász körüljárta a kondát. A kocák sehol. Nem is kérdezett semmit. A szemével intett.

A kanász kezéből kivették a karikásostort. Odavezették az ácsolmányhoz. Ment. Húzni sem kellett, se taszítani. Ment a maga igazának tudatában. Lyukas bocskora minden lépésére szuszogva fújta ki a port.

Elámolyodhatott? Ennyi ember egész életében nem tisztelte meg a nyáját, sem személyét. Szóra értő ember mit akarhat most?

Inkább tán azon szegyenkezik, ha szóval érhetné a kardosokat, hogy egy kis malacmegymással megvendégesse őket. Ha leereszkednének a kanász kinyára.

De hát arra nincs idő, hogy a szárnyékgubából elővegye a fűzfatekenőt, a benne lévő füstölt apróleket, árpakenyeret, a leülepített selymes italú jó Tisza-vizet.

Az ácsolmány alá állították. Mire észrevette volna, hogy az történik vele, amit az úr mondott, már nem vette észre. Lába alatt a vízről fölszaladó szelek bukdácsolnak.

Minden vízenjárónak, szárazon közlekedőnek rémületére és okulására úgy hagyják, a nevét nem tudjuk kanászt. Az ácsolmányon.

A napok mentek, s Kárász újra ki. Odakanyarodik a vesztőhöz. Mesziről rajzol az ágasa, a kanász úgy tartózkodik a kötélén, ahogy elrendelte. Hanem az akasztóházhoz dörgöldözött nagy sárosan három anyakoca, mindegyike kilenc malacával.

S azok nyüzsgöve futkároztak az anyjuk körül, mint megannyi kifogott vakaratlan potyka.

Ahogy Kárász megpillantotta a látványt, eszméletlenül esett össze.

ANDRÁSSY
GABRIELLA
GRAFIKÁJA

Tóth Béla

Kanászságok

Mondják, akik végigsodorták a mese fonálát, hogy Kárász még sokáig regnált a várost. De ha jártában-keltében akármilyen árva hangya keresztezte az útját, inkább visszafordult, nehogy a lába alá kerüljön akaratlan. *

Ez a mesebe illő valóságot Nagy Géza karcjai tanárbarátomtól hallottam.

— Az ötvenéves békeidők vastagjában Karcsa tájékán Halovány Pál kanász mindenki melegegdettségére pásztortította a község kondáját.

Eleinte kemény kézzel, ostorral, bottal, jóindulattal tartotta össze a százféle futni akarókat. Tudnia kellett kondában mozgatni őket, pásztartól pásztára térítgetni, itatóra eresztetni, feredőkre hajtani, abból kikeltetni.

Kezdte azzal Szentgyörgykor, ahogy kihajtott, levetette gatyáját, háromszor körbeháta a csürhe körüli gyöpön. Ez volt a határ. Azt tiszteletben tartották. Csak az ő akaratából lehetett átlépni. De ott volt a Fúrge kutya. Nem hozott szegyet gazdájára. Ha egy órácskára, egy pohár borra nagy ritkán elugrott Pize Barkó országit kocsmájába, Fúrge átvette az őrseget. Tiszteletben tartották a jószágok. Ha széledeztek, körülesaholva őket, karikára kapta a csürhét.

Az élelemmel, fenyegetéssel nem hagyta magát eltéríteni a böcsület útjáról.

Hanem a disznók között is fölmentek Halovány Pál bizalmasai. A nagykani, kiskani egy füttyre odaszaladt hozzá. És a tekintélyesebb anyakocák is értették a nekik szóló jelet.

Némelyiket édes csicsókával szoktatta a szóra, a másikat kenyérhéjjal, a harmadikat fültövének megvakarásával, a negyediket valami fájdalommas betegségtől való orvoslásával.

Annai bizonyos, hogy a maglók, ártányok, süldők között is fölespöörtek szavára hajló tanítványai.

Ezek sokszor segítségére szolgáltak. Ha összeverekedtek a csicsókáson, a kidúrt fekvőhelyen, amelyikbe illetlen fészkelődött, s agyára menvén megvérezték volna egymást, néha a maguk esztől is rendet teremtettek bizalmasai. Vagy odaszólt: ne, te ne! Elcsöndesedtek a marakodók.

Titka semmi. Csupán a maga kenyérkereső iparját üzte.

Igen, de hozzátartozott még a füllábú szarkája. Nem akarta. Nem is illik meglelt ember szerszámai közé. De valami viharos tavaszidejű napon, fészkekből kipottyan egy szarka csimasz. A mindenevő disznó ilyenkor szaladva szedi a prédát. A csimasz már füllábalval egyik malac szájában. Annak híján vette kebelébe Halovány Pál. Föllistápolta. Csak azért, hogy éljen az is. Sorsára hagyta.

A szarka nem felelte el Halovány Pál keble melegét. El-elszálldogált saját népei közé. De legtöbbet a konda körül tartózkodott. Vagy a fákon cserregett, vagy a szelidebb állatok hátán bóbiskolgotott.

Eltanyázott vola a megmentő válahegyén is, de Halovány nem kívánta tőle. Éljen szarka módra!

Hanem a közelségét díjazta. Kalapját a földre tette, abba a kukoricás kenyeret morzsált. Máskor főtt szalonna bórrel traktálta.

És így elvagyogott volna Halovány Pál ezerig számolható csürhéjével, füllábú szarkájával, Fúrge kutyájával a világ végezetéig, ha a nagylábú élet könyörtelenül mosatlan lábával nem talál akkorát rúgni rajta, hogy a Pize Barkó kocsmájában nyekken.

Meghalt a felesége. Borította akkora gyászba Halovány Pál belsőségeit, hogy reggel már ült az ivóban. Üvegekkel társalkodott.

Épp arra járt a falusi kupaktanács három embere. Páciba tartottak, de lelkes ember nem mehet úgy el országit kocsmá előtt, hogy be ne térjen. Csak pogány megy el a kereszt előtt kalaplevétel nélkül.

Nézik Halovány Pált, nem szólnak, de a szemük sarkában villogó fehérségből látszik. Hm.

Jönnek vissza úgy dél körül Páciból, be a kocsmába, mert anélkül nem mehetnek el, hogy.

Halovány Pál mozdulatlanul ül, csak abból látszik nem hiába, legalább négy félliteres üveg előtte, s az ötödiknek is az alján piroslik a bor.

Ezt már nem tudják hallatlanná tenni a falu gondosai.

— Hát a jószágra a föntlakón kívül ilyenkor ugyan ki ügyel!

— A bizalmasaim.

— De hát a bolhás kutyája is itt heverezik a lábánál!

Közben kikérik a magukét. Fölhajtják az első pohárral, gallérjuk mögé eresztik hamarost a másodikkal is. Csúnyán forgatják ölü szemüket Haloványra. A harmadik bátorító pohárig nem szólnak. Hanem akkor kidül belőlük az indulat, mint fölragott kantából a víz.

— Itt iszogatsz dologidőben mihaszna, a jószág meg kárt tesz magában, a vetésekben!

— Az ugyan nem. — Így Halovány, hozzáálló szelidséggel.

— De az anyádnak azt a pernahajder ilyen-olyanját, de kitakarodj a csürhéhez!, gyullad föl az előljáróság.

Ketten karonkapják Haloványt, ketten nadrágúpen fogják, a nyitott ajtón úgy kivágják az udvarra, hogy az elterül, mint a gyalogbéka.

Azután csönd kerekedne, de a füllábú szarka fölcserren, mint a nagypénteki kereplő, s akár a nyíl repül a gyertyámsi erdőben fekvő csürhének. Föllármázza a kondát, vagy mi, az eseménytől kikkadtak nem bojszintanak a szarka szóra, cserregek azok mindenfelé.

Alig telik el két poháremelésnyi idő, mint a jeges esőtől hasas fekete komorulat, dörög a konda a kocsmaháznak irányulva.

Kinéz a kupaktanács, látja a habzó száju agyaras kanokat, az anyakocákat, süldőket, maglókot rohanva közelíteni. Bevágják előttük a vasalt kocsmajót.

De hát a karikásorrúaknak annyi, mint valami rossz cirokkerítésen át-menni. Lelölik vasáról a pántolt ajtót, neki az asztaloknak, dütik, borítják, ami lábon áll. Neki a kármentőnek, szilánkra szedik a léceit. Rőfögnek, morognak, visitanak, zuhantanak.

A bentiek menekülésének útja elvágyva. Az ablakban kifent fogó ártányok ügyelnek.

A robajra Halovány fölnessel. Beszól az ajtón, hogy a kintiek is hallják.

— Na, most már elég legyen, hé-kásaim!

A csürhe mecsendesül. Abba-hagyja munkáját.

— Szépen menjetek vissza.

Előtántorog a bírő, nadrágja felszára hiányzik. Mutatja magát a törvénybíra, csizmája lehasítva lábfejig. Széttárja karját Pize Barkó.

— Hát az én káromat ki fizeti meg?

Halovány nem siet a válaszal. Ki fizetheti? De Pize Barkó a romokban lévő ivót látva kétségbeesve jajong halovány képébe — ki fizeti ki a káromat?

— Majd a cigándi nagyharang! Szépszavú. Békességes időkben idáig kijár a hangja.

Nyikolaj
Gumiljov

Don Juan

*Bennem kevély és egyszerű a vágy:
Csónakba szállni, nyeregbe ugroni,
S kijátszva ezt a lomha kort, robogni,
Ápolva új s új ajkak bíborát.*

*S megtérni Krisztushoz, ha már lejárt
Időm, hamut csak ősz fejemre szórni,
A súlyos vaskeresztől meghajolni
S mormolni szemlesütve szent imát.*

*Míg egyszer egy vad orgián, ocsúdva,
Mint sápatag lunátikus, kit útja
Csendjében elfogott a rettenet,*

*Rádöbbenek, porszemként csak lebegtem,
Mert asszony nem szült nékem gyermeket,
S férfit soha testvérnek nem neveztem.*

Baka István fordítása

Oszip Mandelstam

Senkinek se ad tovább...

*Senkinek se ad tovább,
amit láttál, elfeledd.
Anyókat, börtönt, madárt,
Vagy tán más is... egyre megy.*

*Vagy hatalmába kerít,
Ha szóra nyitod a szád.
Pirkadattól hajnalig
Fenyőremegés fut át.*

*Dácsában darázs donog,
Tinta szárad üvegen.
Áfonya — gyermekkorod —,
Nem tépted le sohasem.*

Anna Ahmatova

Nem küldött-e...

*Nem küldött-e hattyút értem halkan,
Vagy sajkát vagy fekete tutajt?
Tavasz idején, még tizenhatban,
Azt ígérte, jön ő is hamar.
Tavasz idején, még tizenhatban
Mondta, hogy éj és halál kísért,
ha szállok hozzá, hol nyugalom van,
s szárnyam ott majd a vállához ér.
Nevet még rám szeme, mint tavasszal,
mintha még tizenhat volna itt.
Mit is tehetnék! Éjfélig angyal
beszélget énvelem hajnalig.*

Belányi György fordításai